

Fra misjonærens synspunkt:

Diakoni - utvikling - avhengighet Hvor gikk vi feil?

Et skråblikk på utviklingsarbeidet norsk misjon har drevet i samarbeid med The Ethiopian Evangelical Church Mekane Yesus (EECMY).

FRANK-OLE THORESEN

Norsk misjon har i over 50 år drevet misjonsarbeid i Etiopia. Hovedsaklig har dette arbeidet vært drevet i samarbeid med den nasjonale lutherske kirka - EECMY.

Etiopia har i hele denne tiden vært regnet blant verdens fattigste land, og det var fra begynnelsen klart at misjonærene ikke bare kunne fokusere på folkets åndelige vel. De møtte et folk så og si uten noe primærhelsetilbud, svært dårlige utdanningsmuligheter og små kunnskaper om hvordan de kunne bedre sin situasjon. I tillegg opplevde folket gjentatte ganger betydelige hungerskatastrofer som også preget misjonærenes hverdag.

Diakoni

Misjonærer som kom fra en vestlig bakgrunn med de ressursene og de muligheter som det innebærer kunne vanskelig sitte rolig og se på disse forholdene uten å "gjøre noe". Misjonene satte derfor i gang en rekke ulike diakonale prosjekter. Det

kunne være leseskoler, klinikker, internat for barn, matutdeling, skoler, vaksinasjonsprogrammer o.a.

Prosjektene var som oftest diakonale i den forstand at de spang ut av et kristent sinnelag med ønske om å tjene sin neste. Videre var de nært knyttet til det øvrige menighetsarbeidet. Det var kirkas arbeid, og alle visste at dette var et arbeid som ble drevet av kirka. Det var evangelister, misjonærer og andre profilerte kristne personer som var de ansvarlige. Den som hjalp syke på klinikken på fredagen, var ofte den samme som stod på talerstolen i kirka på søndagen. Hjelpearbeidet underbygget på den måten det budskapet som ble forkynt. Det var to sider av samme sak. En levde det en forkynte.

"Holistic ministry"

Denne forståelsen av hjelpearbeidet var det svært viktig for kirka å understreke. I 1972 ble det utarbeidet et dokument som skulle legge malen for kirkas offisielle politikk på området. Dokumentet ble så sendt til LWF. Der ble det understreket at EECMY ønsket å drive et "holistic ministry", hvor fokus var på "serving the whole man". Kirka hadde et helhetlig ansvar for å tjene enkeltmennesker med både en åndelig og en legemlig tilnærming. Utenlandske organisasjoner ble kritisert fordi mange av dem hadde et overdrevent fokus på utviklingsarbeid. Dette var et dokument som vekket oppsikt både i nasjonale og internasjonale økumeniske fora.

"Holistic approach" (helhetlig tilnærming) er fortsatt et begrep man hører ofte, og som mange etiopere er stolte av. Men i dag er det dessverre i mange tilfeller først og fremst fine ord i gamle dokumenter. Det gamle diakonale aspektet som tidligere var en selvfølge ved kirkas hjelpearbeid, har i dag i mange tilfeller forsvunnet.

Development

I stedet for en diakonal tilnærming taler man i dag ofte om "development" (utviklingsarbeid). Dette behøver i og for

seg ikke å være noe problem, men i virkeligheten har arbeidet i betydelig grad skiftet karakter. I dag er utviklingsarbeidet for en stor grad løsrevet fra kirkas øvrige arbeid. Det er ikke lenger menighetenes eller de lokale kristnes arbeid. Tilknytningen til de lokale kristne består ofte ikke i annet enn logoen på bildørene. Dermed blir de kanskje viktigste elementene av det diakonale aspektet ved arbeidet borte.

I tillegg blir ofte andre aspekter enn et godt kristent liv vektlagt ved ansettelse av arbeidere i prosjektene. Mange ansatte viser seg sjelden eller aldri i kirkene. Tvert i mot har man av og til opplevd at EECMYs biler står parkert ved lokale drikkebutikker og andre mindre kristelige etablissementer. Da er ikke lenger hjelpeprosjektene noe som underbygger det evangeliske arbeidet, snarere tvert i mot. I slike tilfeller kan man oppleve at kirkas utviklingsarbeid faktisk blir et problem for det evangeliserende arbeidet.

Utviklingsarbeidet har altså i stor grad blitt utskilt fra kirkas øvrige arbeid. Dette har også fått betydning for mange menigheters selvstendige diakonale innsats. Etersom alt hjelpearbeid i lang tid har vært underlagt utviklingsavdelingen i kirka, møter man ofte en tankegang om at diakoni ikke er menighetenes ansvar. Det er noe utviklingsavdelingen må ta seg av.

I kjølvannet av denne tankegangen har en også sett en passivisering av lokalsamfunnet. Ethvert problem krever et utviklingsprosjekt for å kunne løses. En "pasient-tankegang" har mange steder sneket seg inn i menighetene og lokalbefolkningen. "Vi må få hjelp av andre, og uten ekstern hjelp kan vi ikke gjøre noe". Konsekvensen blir gjerne at menighetene overhodet ikke har diakonalt arbeid, til tross for at behovene er enorme.

En har med andre ord sett en bevegelse fra det diakonale arbeid som var knyttet til menighetene, til et stort utviklingsarbeid som i dag blir drevet av de sentrale organer i kirka. Dette arbeidet er helt avhengig av store overføringer fra

utlandet, og avstanden er ofte stor til grasrota i kirka. Da får arbeidet i liten grad preg av å være diakoni, men snarere rene hjelpeprosjekter.

Spørsmålet en så må spørre seg er hvorfor det er blitt slik? Hva er det som har påvirket utviklingen i denne retningen?

Pengeoverføringer fra utlandet

Her er det nok mange ulike faktorer som har spilt inn, men en vesentlig årsak er utvilsomt penger. Store hjelpeprosjekter innebærer betydelige midler som genereres gjennom kirkas organer. Dette har ført til at de ulike synodene i EECMY har bygget opp egne utviklingsavdelinger til å administrere de mange prosjektene.

En normal "administration-fee" på et utviklingsprosjekt ligger rundt 8%. Dette er en nokså normal prosentsats i et vestlig land, men her må en huske på at administrasjonskostnadene i et land som Etiopia ligger langt under det vi er vant med i Vesten. Hvis et prosjekt beløper seg til f.eks 2 millioner kroner, innebærer det at en mottar 160 000 kr. pr. år for å administrere dette ene prosjektet. Når en god månedslønn ligger på ca. 1000-1500 kr, forstår alle at dette er et enormt beløp. Ett slikt prosjekt alene kan generere nok penger til å dekke en årslønn for 10-15 mennesker på et synodekontor. På denne måten har kirka blitt økonomisk avhengig av å ha hjelpeprosjekter. Utviklingsprosjektene har blitt for viktige for kirka til å knytte dem opp mot lokalmenighetene. Andre kvalifikasjoner enn et kristent liv og vitnesbyrd blir også bestemmende ved ansettelser i prosjekter av denne dimensjonen.

Manglende tillit

Dette har vært med på å skape en enorm avstand mellom kirkeledelse og "grasrota" i kirka. EECMYs problem i dag er ikke først og fremst at det ikke finnes penger, men problemet består i at menighetene ikke gir penger oppover i det hierarkiske systemet. Her er det utvilsomt ulike elementer som spiller inn, men et av de viktigste i dag er at kirkas sentrale

administrasjon ikke er avhengige av menighetene, ettersom kirka stadig får store pengesummer fra utlandet. Dermed er det ikke absolutt nødvendig med tillit mellom menighet og administrasjon. På denne måten kan faktisk mange menigheter og kirkeadministrasjonen leve nesten adskilte liv, og mange menigheter klager stadig over at de ikke har tillit til ledelsen.

Misjonenes rolle

Trolig må vi som misjonsorganisasjoner også være med og ta vår del av ansvaret for utviklingen vi har sett. Her vil vi nevne særlig tre elementer:

- 1) I iveren etter å gjøre det gode, ble det av og til bygget opp institusjoner som kirka umulig kunne drive videre på egenhånd, uten økonomisk støtte fra utlandet.
Det er vanskelig å si at denne strategien var enten rett eller gal. For disse institusjonene har utvilsomt spilt en viktig rolle i den menighetsveksten som trolig har gjort EECMY til verdens raskest voksende lutherske kirke. Men uansett har overleveringen av institusjonene til EECMY stadig gjort kirka mer avhengig av utenlandsk kapital.
- 2) Misjonene har ikke satt seg imot at kirka har hatt store administrasjonsgebyrer på sine prosjekter, noe som har skapt stadig større avhengighet.
Samtidig har det vært tydelig for alle at det var atskillig enklere å få store pengesummer til utviklingsprosjekter enn til evangelisk arbeid. I Etiopia som et av verdens fattigste land er det dessverre mye som dreier seg om penger ...
- 3) I Etiopia har man i mange år snakket om integrasjon. Det "politisk korrekte" har vært at utenlandsk misjonsvirksomhet skulle være integrert, og i hovedsak underlagt, den lokale kirke. Det har medført at norske misjonærer skulle være ansatte i kirka på lik linje med nasjonale medarbei-

dere. Etiopiske ledere er de overordnede for alt arbeid misjonen er involvert i. Slik ble også misjonenes administrasjon i Etiopia bygget ned, og kontakten skulle gå direkte fra EECMY til misjonene i Norge. Dette har vært et anerkjent prinsipp for selvstendiggjøring av kirka. På et tidspunkt må "barnet lære å ta ansvar for egne valg".

I dag ser vi i Etiopia at dette også har medført enkelte problemer. I lang tid ble misjonene og misjonærene passive i forhold til utviklingen i EECMY. Misjonærene valgte nok mange ganger å ikke involvere seg i saker man anså som "indre anliggender" i kirka. De utenlandske misjonene ble også mange ganger tilbakeholdende med å yte "aktiv påvirkning". Krav om kontroll av f.eks. prosjektpenger og andre overføringer ble av og til i minste laget. Aktiv veiledning ble bare gitt dersom man fikk direkte spørsmål fra kirka. Eksempelvis kan nevnes at når institusjoner som er bygget opp av misjonene hadde utspilt mye av sin rolle, fikk man i liten grad hjelp til å avvikle disse. Institusjonene er blitt drevet videre som før, og har krevd en betydelig del av kirkas midler.

Slik ble misjonene i mange tilfeller først og fremst donorer. Det har lenge vært klart at EECMY har satt seg i vanskeligheter, men spørsmålet har vært om det er vårt ansvar å detaljstyre kirka. Det er en hårfin balansegang mellom sunn integrasjon, ansvarsfraskrivelse og detaljstyring. Og den balansen er ikke enkel å finne.

I dag utfordres vi som misjoner til å evaluere situasjonen. Hvordan kan en unngå at vi i fremtiden får samme problemer som i dag? Skal vi videreføre samme strategi som foreløpig er blitt fulgt? Er det sunnere at trekke misjonenes hjelpeprosjekter ut av kirka? Skal misjonene være mer aktive partnere og sette strengere krav til kirka? Skal en være tilbakeholdne med utviklingsprosjekter og heller gi kirka tid til å løse sine egne problemer? Her er mange ubesvarte spørsmål som krever grundig drøfting.

En ser ofte at valg og strategier som er blitt fulgt tidligere

blir kritisert ut fra forutsetninger som er kjent i dag, men som man umulig kunne kjenne til når avgjørelsene ble truffet. Det er meningsløst. En tok beslutninger ut fra de forutsetninger som var kjent, og vi ville med all mulig sannsynlighet ha truffet de samme valg. Denne artikkelen forsøker først og fremst å illustrere hvor utrolig vanskelig det er for vestlig misjon å skape stedegne kirker i en fremmed kontekst. Særlig gjelder dette samfunn som i stor grad er preget av fattigdom.

I det tidligere nevnte dokumentet som EECMY i 1972 sendte til LWF, kritiserte kirka utenlandske organisasjoner for ubalanse mellom midlene som ble gitt til utviklingsarbeid og evangelisering. I dag bør en være takknemlig for at den evangeliserende delen av kirkas arbeid i langt mindre grad er avhengig av utenlandske pengeoverføringer. Mange menigheter har god økonomi. Mange menigheter kan lønne sine egne arbeidere. Det gir håp for fremtiden. Det er først og fremst de administrative strukturene og de store institusjonene i kirka som i dag opplever en økonomisk krise.

EECMY har vært, og er fortsatt, et misjonseventyr, hvor norsk misjon har fått være med å spille en betydelig rolle. Det gir oss også et ansvar for å hjelpe til med å finne de beste løsningene når problemene melder seg, også når de ikke er behagelige. EECMY har i dag nådd et punkt hvor endringer tvinger seg frem. Norsk misjon må definere hvilken rolle vi ønsker å spille i denne omstillingsfasen. Den rollen bør ikke nødvendigvis bestå i å sprøyte inn stadig mer penger etter hvert som krisen toppe seg.